

Sprawiedliwość dla pokrzywdzonych 2.0: wykorzystanie nowoczesnych technologii w sprawach o zgwałcenie

STRESZCZENIE POPULARNONAUKOWE

Definicja prawna przestępstwa zgwałcenia w ostatnim czasie przeszła znaczące zmiany w wielu krajach UE. Tradycyjnie definicja opierała się na obecności przemocy, gróźb lub niemożności oporu ofiary. Jednakże, ten paradygmat jest coraz częściej odrzucany jako niewystarczający, nie uwzględniając sytuacji, w których ofiary nie mogą zareagować z powodu strachu, zaskoczenia lub podstęp. **Nowe podejście, nadające najistotniejsze znaczenie brakowi zgody, zyskuje coraz szerszą akceptację** a redefinicja zgwałcenia jest postrzegana jako kluczowy mechanizm zwiększający efektywność postępowań karnych, odpowiadający na potrzeby pokrzywdzonych w o wiele większym stopniu. Zmiany w definiowaniu przestępstwa zgwałcenia zachodzą równolegle z istotną transformacją procesu karnego, w której **kluczową rolę odgrywa technologia cyfrowa**. Obejmuje to wdrażanie zaawansowanych technologicznie mechanizmów, w tym narzędzi do przewidywania przestępczości, rosnącej akceptacji dowodów cyfrowych oraz coraz częstszego korzystania z narzędzi umożliwiających prowadzenie postępowań karnych w sposób zdalny.

Uwzględniając zarówno zmiany wynikające z ewolucji definicji zgwałcenia, jak i cyfrową transformację procesu karnego, projekt ma na celu zbadanie, jak technologia może być wykorzystana do poprawy sytuacji osób pokrzywdzonych zgwałceniem. **Główna hipoteza zakłada, że redefiniowanie zgwałcenia poprzez włączenie do jej znamion braku zgody, jest niewystarczające dla zwiększenia efektywności postępowań karnych oraz właściwej ochrony osób pokrzywdzonych.** Wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych wymaga kompleksowego podejścia z uwzględnieniem wyzwań stawianych przez postęp technologiczny. **Główne pytanie badawcze brzmi: Jakim zmianom w erze cyfrowej powinno podlegać prawo i proces karny, tak aby poprawić efektywność postępowań karnych w sprawach o zgwałcenie, a tym samym zwiększyć ochronę pokrzywdzonych?**

Projekt identyfikuje **cztery kluczowe elementy** mające znaczenie dla poprawy efektywności postępowań karnych w sprawach o zgwałcenie:

1. **Definicja zgwałcenia:** Analiza ewolucji definicji prawnej zgwałcenia z perspektywy porównawczej, w tym wyzwań stawianych prawu karnemu w erze cyfrowej. Badania obejmą m.in. przegląd orzeczeń sądów polskich w celu oceny wpływu nowej definicji zgwałcenia przyjętej w 2024 roku na praktykę polskiego wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych.
2. **Dowody:** Badanie istniejących i pożądaných standardów dowodowych w sprawach zgwałcenia w tym w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, z naciskiem na dowody cyfrowe, takie jak teksty, zdjęcia i filmy. Analiza porównawcza wykorzystania dowodów tego rodzaju w innych państwach, w tym w Irlandii, Włoszech, Francji i Wielkiej Brytanii.
3. **Procedura:** Przeprowadzenie badań porównawczych postępowań karnych w sprawach o zgwałcenie, w tym w zakresie trybów ścigania i środków ochrony pokrzywdzonych. Szczególną wagę projekt przywiązuje do analizy wykorzystania technologii w postępowaniu karnym, w szczególności w zakresie przesłuchań na odległość i zdalnych rozpraw.
4. **Prawo do informacji:** Analiza wdrażania standardów informowania pokrzywdzonych w toku procesu karnego, z naciskiem na jasność przekazu oraz dostępność (z uwzględnieniem technik upraszczania języka), a także wykorzystanie technologii, takich jak usługi czatu w czasie rzeczywistym, w celu informowania pokrzywdzonych o przysługujących im prawach.

Projekt zaowocuje publikacją artykułów naukowych w międzynarodowych i polskich czasopismach prawniczych oraz poprzez prezentację wyników badań na konferencjach naukowych. Takie działanie umożliwi dotarcie z rezultatami projektu do środowiska akademickiego w Polsce, jak i za granicą. Wyniki będą **wspierać trwającą debatę** dotyczącą efektywności ścigania sprawców przestępstwa zgwałcenia oraz wesprą opracowanie standardów postępowania wobec pokrzywdzonych.

Podsumowując, **projekt ma na celu wypracowanie standardu prowadzenia postępowań w sprawach o zgwałcenie z uwzględnieniem zmian w definicji, roli technologii oraz specyficznych potrzeb pokrzywdzonych.** Wykorzystując nowoczesną technologię i redefiniując ramy prawne postępowania w sprawach o zgwałcenie, projekt dąży do stworzenia bardziej efektywnego i zorientowanego na pokrzywdzonego podejścia do sprawiedliwości w postępowaniu karnym.